

'TOP-GEVELS' in de Utrechtse binnenstad

Topgevels was een serie op Facebook en de website van Binnenstadskrant Utrecht.

Wekelijks werd de bovenkant van een topgevel op Facebook gepubliceerd met de vraag:

'Waar is dit'

De week daarop was de oplossing te vinden op de website www.binnenstadskrantutrecht.nl onder de kop:

'Daar is het!'

foto's en tekst: TON VERWEIJ

www.tonverweij.nl

kaart: Anton van Tetering

Voorjaar 2021

UTRECHTSE TOPGEVELS
2021 ©tonverweij.nl
voor poster (42 x 60cm) zie www.tonverweij.nl

Dit pand staat aan de Ganzenmarkt 20 te blinken (**zie wandelkaart achterin**). Dat moet ook wel, want daar zit een juwelier annex goudsmederij. Het rijksmonument met een van de mooiste gevels van Utrecht is gebouwd omstreeks 1650 en diverse malen gerestaureerd. Het huidige pand is vermoedelijk ontstaan uit een samenvoeging eind 16^e-eeuw. Later is er een pilastergevel voor gemetseld. Om de hoek zit een torenvormige uitbouw waarin het trappenhuis is ondergebracht. De gevel bevat een versiering met guirlandes en wordt beëindigd met een kroonlijst.

Deze donkere gevel valt best op aan het Oudkerkhof. Hij staat op nummer 20. Enige tijd geleden was de gepleisterde gevel nog zandsteenkleurig, maar nu is de gevel antracietkleurig overgeschilderd; best bijzonder voor een Rijksmonument. Het woonwinkelpand is gebouwd in 1877. Het is ontworpen in een van diverse historische bouwstijlen afgeleide architectuur. Dat geldt niet voor de winkelpui, die van recentere datum is. De opgaande gevel is drie traveeën breed, met aan weerszijden pilasters en op de derde bouwlaag Korintische halfzuilen. De gevel is voorzien van diverse decoraties, waarvan sommigen in opgelegd terracotta (nu ook overgeschilderd) De oorspronkelijke kap is gedeeltelijk opgeofferd ten behoeve van een dakterras. Op dit moment zit er een design & interieurwinkel.

Een beetje verscholen aan het Oudkerkhof staat op nummer 32 dit karakteristieke winkel-woonhuis uit circa 1925. Het is weliswaar geen monument, maar door zijn bouwstijl in de Amsterdamse School toch wel een blikvanger. De beganegrond-pui is indertijd vervangen. Het origineel staat in depot. De gevel daarboven is symmetrisch opgebouwd met op de eerste verdieping een weinig uitgebouwde erker die met lood is afgedekt. Er hebben in de loop der jaren diverse modewinkels gezeten.

Op het Oudkerkhof staan verschillende aardige panden; niet al te opvallend maar soms toch leuk gedecoreerd. Deze gevel, op nummer 38, is daar ook een mooi voorbeeld van. Hij bestaat uit witte strengperssteen met versieringen van groene geglazuurde baksteen, tegels en ornamentiek van kunststeen en natuursteen. De oorspronkelijke winkelpui op de begane grond was samengesteld uit natuursteen en brons, maar deze is helaas verdwenen. De gevel dateert uit 1897, maar het achterste deel van het pand is waarschijnlijk 17^e-eeuws. Hoewel het een karakteristiek pand is, komt het niet voor op de lijst van Rijks- of Gemeentelijke monumenten. Ooit zat hier het reisbureau Lissone-Lindeman. Daarna was er een antiekzaak en later een schoenenzaak gevestigd. In 2017 kwam er een Finse Designwinkel. Op dit moment staat het pand leeg en is te huur.

Op de hoek van de Korte Jansstraat (23-25) en het Janskerkhof staat dit karakteristieke rijksmonument. Op de plek waar nu een bar is gevestigd hebben in het verleden verschillende meubelzaken gezeten. Daarvoor, tot 1993, zat er de bloemisterij 'Aurora'; genoemd naar de Romeinse godin van de dageraad. Een beeld van deze godin is nog te vinden in de halfronde nis van de Jugendstil gevel. Deze is opgetrokken uit verschillende kleuren geglazuurde baksteen en heeft een mooie winkelpui met in het midden een zogenaamde accoladeboog geflankeerd door twee op kolommen rustende rondbogen.

Hier zien wij een van de oudste panden van Utrecht: 'D'Coninck van Poortugael' Het stamt uit 1619 en is gelegen aan de Voorstraat nr. 4. Het Rijksmonument heeft een hoge trapgevel en kruisvensters met halve luiken en is rijkelijk gedecoreerd met allerlei ornamenten. Het bevat ook een aantal gevelstenen: op één daarvan is de koning van Portugal afgebeeld. Volgens zeggen heeft iemand de koning afgeholpen van een kwaal en werd daarvoor vorstelijk beloond. Van deze beloning stichtte de man dit huis. Voor het pand staan drie hardstenen 'stoeppalen' afkomstig van Terschelling. Deze zijn omstreeks 1920 aangebracht door de toenmalige bewoner schilder Lammerts van Bueren, die familierelaties had met Terschelling. Na de huisschilder hebben er diverse horecagelegenheden gezeten, zoals ook nu nog het geval is.

Dit mooie Art Nouveau monument staat aan de Voorstraat 6. Het is in 1904 gebouwd als apotheek. Vanaf 1975 tot eind 2012 zat hier 'De Liefde's Centraal Apotheek'. Vervolgens is het verkocht aan een horecaonderneming. Momenteel is er een modezaak gevestigd. Het Rijksmonument heeft een mooie houten winkelpui onder een segmentboog bekleed met natuursteen. Het interieur schijnt ook mooi te zijn; volgens zeggen heeft het pand de mooiste wc-pot van Utrecht! Ooit waren er plannen om het af te breken ten behoeve van de geplande sneltram.

Tegenover Tivoli Vredenburg, op nummer 34 aan het Vredenburg, staat deze hoge gevel met vrolijke kuif. Het pand, een Rijksmonument, dateert waarschijnlijk uit 1770. De hardstenen topgevel is vormgegeven in de zogenaamde 'Régence stijl', een overgangsstijl tussen het Lodewijk XIV en Lodewijk XV tijdperk. Oorspronkelijk bestond het pand uit drie bouwlagen, later eind vijftiger jaren, is er een verdieping opgezet en is er een moderne gevel aangebracht. Vóór deze verbouwing zat hier een kapper ('coiffeur') Er was later ook nog een kledingzaak en een koopjeshal gevestigd. Nadien diverse restaurants. Nu zit er een Italiaans restaurant.

Recht tegenover de Jansbrug, op Oudegracht 122, staat dit aardige pand. Het is het buurpand van de gerenomeerde gereedschapswinkel Pijper. Het staat bekend als 'De Koning David'. Dat heeft alles te maken met de mooie ingeleurde gevelsteen, waarop de harp spelende David staat afgebeeld. Een dergelijke bijbelse voorstelling op een gevelsteen is zeldzaam voor de stad Utrecht. In 2010 is de steen grondig gerestaureerd door beeldhouwer Richard Wendling. Allerlei verdwenen details, zoals de blote benen van David, die ooit zedig door laarsjes waren bedekt, en een tegelvloer kwamen daarbij aan het licht. De gevel wordt beëindigd met een brede lijst, met mooie gebeeldhouwde consoles. Vroeger zat hier drukkerij en stempelfabriek De Vries & Co. Later uitzendbureau Cito en daarna kapper Philippe. Tegenwoordig is er een broodjeszaak gevestigd.

Deze topgevel hoort bij het bekende pand 'Fresenburch' aan de Oudegracht 113. Het Rijksmonument is één van de middeleeuwse stadskastelen die Utrecht ooit telde. Het voor die tijd enorme gebouw dankt zijn naam aan het zeer vooraanstaande geslacht Frese (bankiers, handelaars, schepenen en raden). De huidige wit gepleisterde gevel dateert van 1858. In die periode werden er veel oude gevels vervangen door rijk gedecoreerde gevels. Bij dit pand zien wij ook sierblokken, nissen, profiellijsten en ander sierwerk. Opmerkelijk is ook de ronde schoorsteenpijp met Neogotische kantelen. Voorheen werd het pand bekroond met een grote kap, maar deze is in 1926 gesloopt. In de negentiende eeuw was hier de edelsmederij Van Kempen gevestigd, door sommigen gezien als het begin van de Utrechtse zilverindustrie. Daarna zat er de Landbouwbank, een restaurant, de Free Recordshop en nu al sinds jaren een kledingzaak.

Trots staat daar in de bocht aan de Oudegracht op nummer 121 het stadskasteel 'Groot Blankenburgh'. De huidige wit gepleisterde gevel is in 1860 voor het middeleeuws adelhuis gezet en is rijk gedecoreerd met pilasters, profiellijsten en andere ornamenten. Eind 19^e eeuw zat hier een chocolade fabriek, maar wij kennen het beter als de plek waar antiquariaat 'De Slegte' zat. Nu zit er een modewinkel.

Deze topgevel staat aan de Oudegracht huisnr. 152. Het is een middeleeuws huis met een midden 19^e -eeuwse voorgevel met een bijzonder mooie winkelpui. Vroeger werd dit pand wel 'De Groote Hoppesak' genoemd. Ook de naam 'Zuijderberch' kom je tegen. Er heeft ooit een warenhuis 'De Bazar' in gezeten. Van 1972 tot 1980 zat hier het Humanistisch Verbond. Daarna kwam er een casino.

We kijken naar de gevel van een pand dat ooit één van de meest indrukwekkende stadskastelen was: Huis Groenewoude aan Oudegracht 151. Ook nu nog is het door zijn schaal en uiterlijk zeer imposant, maar vroeger was het nog een verdieping hoger en had het een groot schilddak en zogenaamde 'weergangen' op alle gevels. Deze 'weergangen' dienden ter verdediging van het kasteel. Het van oorsprong 13^e-eeuws pand torende als een hoge flat boven zijn omgeving uit. In de 2e helft van de 19e eeuw werd een deel van het pand en de gevel vervangen. In de gepleisterde gevel zijn zware banden, pilasters, halfkolommen, balusters en gekleurde mozaïekfriezen verwerkt. Momenteel zit er een modewinkel, vroeger Zara en daarvoor een muziekwinkel. Tot 1986 zat er Serrée woninginrichting. Links (nr. 153) bevindt zich het oorspronkelijk bijbehorende bijhuis 'Klein Groenewoude' Daarnaast (155) het bijhuis 'Het Kleine Groenwoud'

Dit vermaarde pand staat op Oudegracht 161 en wordt omsloten door twee stegen: het Masegat en de Hekelsteeg. Het staat bekend als het zogenaamde 'Gerzonpand'. Op deze plek stonden vroeger twee pandjes, het modemagazijn Gerzon en een filiaal van Singers naaimachinehandel. Rond 1915 is er een nieuw gebouw neergezet in een stijl verwant aan het Weense (Sezession) Expressionisme en is daardoor een Rijksmonument. Het is ook een vroeg voorbeeld van een gebouw met betonconstructie. Tijdens de bouw werd er een tijdelijke winkel op poten boven de werf bij het stadhuis neergezet. Gerzon vertrok in 1973. De Block – witgoed en Miss Etam – dameskleding, hebben hier ook nog gezeten.

Lopend op de Stadhuisbrug kijk je tegen deze gevel aan van dit rijksmonument met zijn opvallende mooie winkelpui. Het pand uit 1897 ligt ingesloten tussen de Choorstraat, de Stadhuisbrug en de Oudegracht. Het heeft drie bouwlagen en een kap en is rijk gedecoreerd met siermetselwerk, nissen, lijsten en banden. Op de hoeken zijn overhoekse, ingesneden erkers. Boven de vensters zijn tekens van de dierenriem verwerkt. Alles binnen het thema 'kosmos' en associaties met leven en dood. Vroeger zat hier dan ook levensverzekeringmaatschappij Kosmos. Ook littala, design en serviesgoed heeft hier een aantal jaren gezeten. Nu zit er een herenmodezaak.

Ondanks dat het midden in het centrum ligt is het Buurkerkhof een mooie verstilde stedelijke ruimte met rondom een aardige bebouwing. Op nummer 7 staat dit karakteristieke voormalig pakhuis. Het is uit de late helft van de 19^e eeuw, maar de kelder die er onder zit is waarschijnlijk van 14^e of 15^e eeuw. De gevel is opgemetseld uit een zeer platte baksteen zoals je die niet vaak ziet. De kleine muuropeningen en de luiken doen nog denken aan de voormalige functie. Vanaf straatniveau is het moeilijk te zien, maar de kapconstructie bestaat uit zeven stuks bijzondere kwart-cirkelvormige spantbenen. De dakkapel met hijsbalk is ook nog oorspronkelijk. Het pand is een Rijksmonument en in 1988 gerestaureerd. Van binnen is het geheel verbouwd en er was jarenlang een architectenbureau gevestigd.

Deze topgevel staat aan de Oudegracht huisnr. 307. Het betreft Huis Leeuwenberg, een middeleeuws huis van 17 m. diep. Achter het pleisterwerk schuilt een zandstenen gevel. Omstreeks 1500 woonde hier Gijsbert van Leeuwen, aan wie het huis de naam dankt. Tot de jaren '70 was hier een drukkerij gevestigd. In 1985 zijn er appartementen in gemaakt. Op de binnenplaats achter het pand heeft de tuinvereniging 'In het Hol van de Leeuw' 6 volkstuintjes.

Aan de Oudegracht, tussen zijn twee grote broers, staat op nummer 346 dit supersmalle dwergpandje. Het is een van de kleinste huisjes binnen de singel. Vroeger, van 1890 tot 1917 was het adres: Oudegracht Tolsteegzijde 182, Het is een 18^e-eeuws huis en rijksmonument; dat komt vooral door de mooie in- en uitgezwenkte halsgevel. In 1991 hing er gedurende de kunstmanifestatie 'Nachtregels'/Night Lines' boven de topgevel een neon kunstwerk van Jessica Diamond met de tekst: 'Your dreams merge here' De particuliere muziekschool Ceres zit hier al een hele tijd en heeft ook het naastgelegen nummer 348 in gebruik,

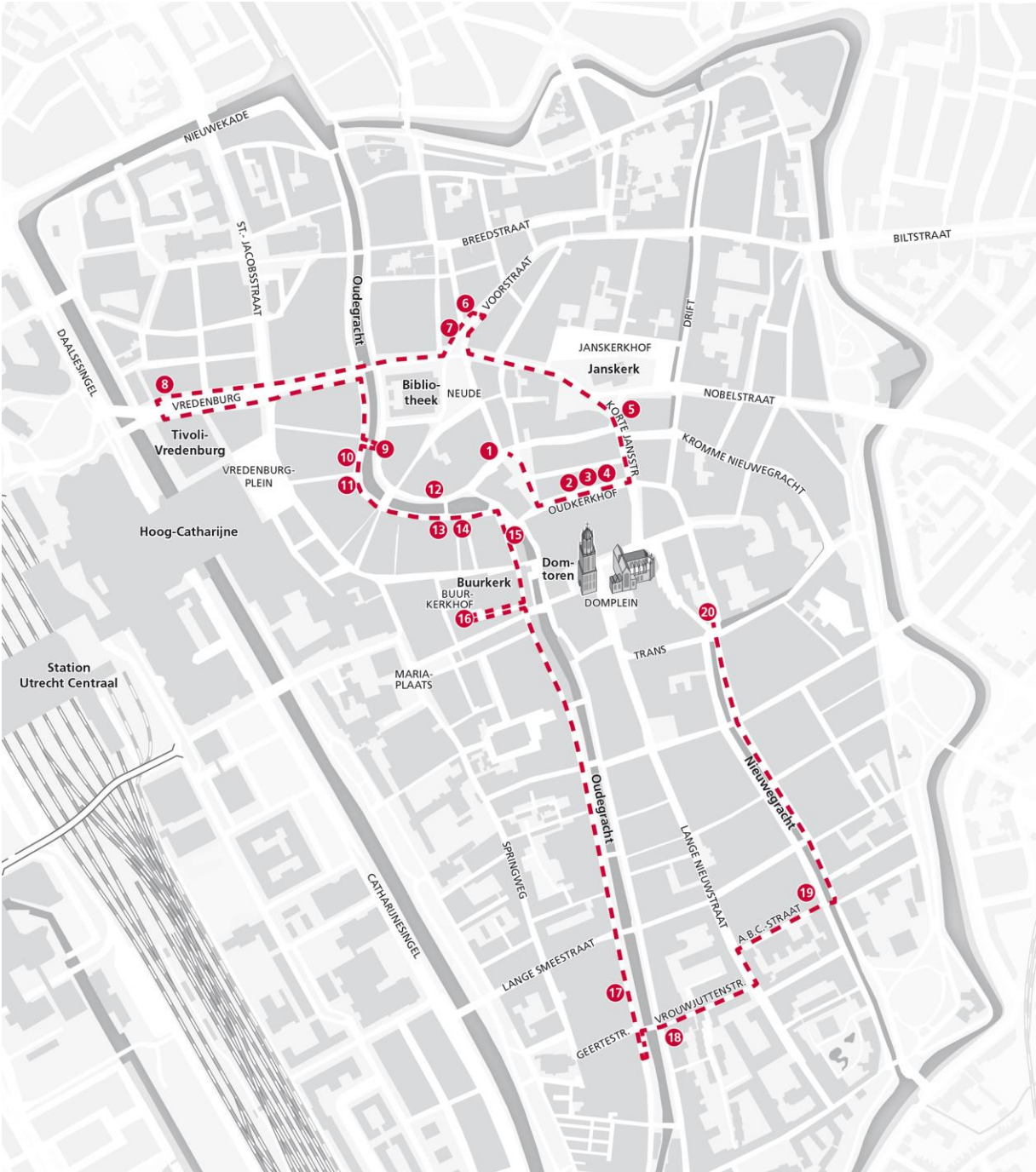
Dit pandje ligt aan de mooiste gracht van Utrecht; de Nieuwegracht en wel op nummer 87. Het lijkt kleiner dan het is want het is behoorlijk diep: wel zo'n 27 meter. Het van oorsprong 17e -eeuwse pand bestaat namelijk uit een voorhuis, een achterhuis en daartussen een met glas overdekte patio. In 1901 werd het verbouwd tot wijkgebouw van de Nicolaïkerk, zoals duidelijk blijkt uit het opschrift op de monumentale gevel met tegeltableaus. Omstreeks 1948 werd het weer een woonhuis. Naast het huis bevindt zich nog het poortje dat naar het hofje met de Sionskameren leidde. Dit waren zeer kleine zogenaamde 'vrijwoningen' bestemd voor één of maximaal twee oudere bewoners. Van deze uit de 15e eeuw daterende huisjes werden er in de 17e eeuw een paar afgebroken en daarvoor in de plaats kwamen drie nieuwe huisjes. In 1955 werden de huisjes onbewoonbaar verklaard en deels afgebroken ten behoeve van een uitbreiding van de bakkerij daar. De resterende huisjes leidden een vergeten en verkrottend bestaan. De restanten werden in 2010 door burens gekocht. Daar is nu o.a. een Bed & Breakfast gevestigd.

Deze laatste topgevel is te vinden op Achter de Dom 30, maar de voorgevel staat duidelijk aan de Pausdam te pronken. Het pand dateert uit 1643 en is op de plaats gekomen van een middeleeuws dwarshuis. Vroeger had het aan de Pausdamzijde een trapgevel en men heeft later de gevel gepleisterd. Bij de restauratie in 1976 werden de gevels weer ontpleisterd. De aanwezige kelders lopen als straatkelders door onder het pleintje. In het verleden heeft hier o.a. een wijnhandel gezeten.

Wandelroute

Kaart: Anton van Tetering